

Ramazan Altıntaş, *Gençler İnançtan Soruyor**

Kitap
Tanıtımı
Book
Review

Aslı Menekşe

Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İtikadî Mezhepler Tarihi ve Kalam Anabilim Dalı
Research Assistant, Selcuk University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Kalam, Konya, Turkey
✉ aslimenekse@selcuk.edu.tr <https://orcid.org/0000-0003-3532-9706>

Yazar
Author

Menekşe, Aslı, "Ramazan Altıntaş, *Gençler İnançtan Soruyor*". *Tevilat* 2/1 (2021), 145-151.

 <https://doi.org/10.53352/tevilat.978697>

Atıf
Cite as

Ramazan Altıntaş'ın daha önce neşredilen *Sana İtikattan Soruyorlar* adlı çalışmasından sonra çağın önemli sorunlarına ışık tutacak nitelikteki *Gençler İnançtan Soruyor* isimli eseri, dijital çağın sorgulayan gençliğinin dinî anlamda ilgi alanları başta olmak üzere sosyal medya kaynaklı bilgi çeşitliliği ve bu bilgilerin gençler üzerinde olumlu ya da olumsuz etkilerini ele almaktadır.

Daha çok somut veriler ve doyurucu cevapları kapsayan eser, el kitabı niteliğinde kabul edilebilir ki gençlere yönelik manevi konularda bilinçlendirme amacı ile kaleme alınmıştır. Özellikle teknoloji çağında yaşayan gençlerin her türlü bilgiye kolayca erişimi ve bu durumun farklı ideolojilere sahip kişiler tarafından suiistimal edilmesi dikkate alınmış ve Müslüman gençlerin akıl, ruh ve inanç sağlığının korunması amacı ile kaleme alındığı yazar tarafından ifade edilmiştir. Hayatı sorgulama sürecindeki gençlerin dini mevzularda şüphe ve tereddütlerden ancak doğru ve tatmin edici bilgi ile kurtulabileceği düşüncesi

* Ramazan Altıntaş, *Gençler İnançtan Soruyor*, (Ankara: TDV Yayınları 2020).

yazarın bir başka telif nedenidir. Ayrıca yazar, gençler tarafından kolayca anlaşılması için hemen her konuda analojik yöntemle başvurarak meseleleri günümüzde yaşanan olaylar üzerinden anlatmıştır.

Kitap gençlerden gelen soruların tasnif edilmesi ile oluşturulan konu başlıkları etrafında şekillenmiş ve 25 başlık altında cevaplar aranmıştır.

Tüm semavî dinler, tevhid inancı üzerinde durmuşlardır. Semavî dinlerin plüralizme karşı mücadelesinin temel nedeni Allah'a ortak koşulmasını engellemektir. Allah'ın vahdaniyetinin İslamiyet'in ilk prensibi olması da şirk karşı verilen mücadelenin en önemli delillerindendir. Ancak İslam'ın tüm mücadelelerine karşın Müslüman toplumda farkında olmadan şirk neden olacak inanç şekilleri türemiştir. Kitapta dikkat çeken en önemli husus yazarın bu tehlikenin farkında olması ve şirk meselesine girişte yer vermesidir. Bu açıdan şirk hakkında ayrıntılı izahlarda bulunması önem arz etmektedir. Altıntaş, özellikle şirk ve çeşitlerini tanımladıktan sonra şirk götürebilecek tüm etkenleri de açıklamıştır. İlgili başlık altında pek çok kişide bulunan kibir, ego ve çıkarıcılık gibi hasletlerin kişiler farkında olmadan şirk sürüklediğine dair yapılan tespit ve izahlar dikkat çekicidir. Bilhassa, sahip olduğu çeşitli nitelikler sayesinde kitleleri etkilemeyi başaran bazı kişilerin toplumu çıkarları doğrultusunda yönlendirmek için kendilerini üstün vasıflı olarak görmeleri ve insanları bu konuda ikna etmeleri de bir çeşit şirk türü şeklinde izahta bulunan yazar, gençleri bu tür insanlara karşı uyarmıştır. Aynı şekilde Allah'tan başka varlıklara aşırı derecede saygı ve sevgi duyarak onları yüceltmenin de şirk götürebileceğini söyleyen yazar, insanın Hz. Peygamber dahil Allah dışında herhangi bir varlığa, yaratıcıya duyulması gerekenden daha fazla sevgi beslemesinin de şirk olacağını açıkça ifade etmiştir.

Kitapta, şirk ve müşrik hakkında verilen bilgilerden hemen sonra deccal başlığının açılmış olması, konunun bütünlüğü açısından tamamlayıcı niteliktedir. Müessir, deccal hakkında gelen çeşitli sorulara deccalin ne anlam ifade ettiğine dair kapsamlı bilgiler vererek giriş yapmış konu hakkında doğru kabul edilen bilgilerin bir kısmını kullanarak insanları yanlış yola sevk eden menfaatçilerin varlığına dikkat çekmiştir. Kıyamet alametlerinden sayılan deccalin ayrıntılı şekilde tasvir edilmesinin ardından hadislerde; her çağda kötülüğün temsilcileri olarak bahsi geçen deccal figüründen bahsedildiğine dair pasajlara da yer verilmiştir. Nitekim yazar, deccal adı altında inkarcılığı ve kötülüğü yayan, mukaddes değerleri suiistimal eden, menfaatleri için müminleri sömüren, manevi duyguları kullanan; kişileri ve dini değerleri kötüleyerek insanları Allah yolundan alıkoymayı amaçlayan grupların simgelenildiğini açıkça ifade etmiştir.

Yaratıcısını merak ettiğini söyleyen gençler için *Allah'ın Sıfatlarını Anlamada Yöntem* başlığı altında sıfatların tasnifi ve bu tasnifin nasıl kategorize edildiği dile getirilmiştir. Bu noktada Kelam ilminde tasnif edilen sıfatları, Allah ile yarattıkları arasındaki bağı gösteren selbî ve subûtî sıfatlar; Allah'ın fiiliyattaki kudret ve iradesine işaret eden fiilî sıfatlar; analogi yoluyla Allah'ın kendisi hakkında haber verdiği haberî sıfatlar şeklinde betimlemiş akabinde kelamî kelime ve kavramları tanımlayarak sıfatlar meselesini gençlerin anlayabileceği biçimde izah etmiştir.

Nübüvvet sistemi Allah'ın toplum içerisinde seçtiği kişilerin insanlığa rehberlik etmesi, onları eğitmesi ve ilahi haberleri vermesi için oluşturduğu bir yapıdır. Nitekim dinî kaynaklarda her topluma peygamber gönderildiği bildirilmektedir. Yazar, *Peygamberler ve Yaşadığı Coğrafyalar* başlığı ile semavî dinlerin neden Ortadoğu bölgesine gönderildiğine dair soruları yanıtlamıştır. Özellikle Hz. Muhammed'in son peygamber olarak bu bölgeye gönderilmesindeki amaç, ahlaki meziyetlerin, tevhit inancının ortadan kalktığı bir toplum olması ve jeopolitik konumu gereği tüm dünyaya erişim imkânının bulunduğu bir bölge olmasıdır.

Nazar konusunun işlendiği bölümde yazar, dünya üzerinde bilim yasalarının açıklayamadığı parapsikolojik gerçeklerin varlığından bahsetmiş; İslam geleneğinde nazar olarak isimlendirilen meselenin de parapsikoloji alanıyla ilgili olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca nazar ile ilgili ayetleri de kaynak olarak göstererek İslam'daki nazar inancının gerçekliğini delillendirmiştir.

Çağımızın en büyük problemlerinden biri olan yalnızlaşma ve manevi boşluk hissi insanları bir arayış yoluna sevk etmektedir. Bunu fırsat olarak değerlendiren birtakım kimselerin psikolojik yöntemler kullanarak manevi boşluk duygusuna sahip insanlara enerjinin güçleri ile iyileşme adı altında uyguladıkları çeşitli metotlar vardır. Söz konusu metotlar ise tarot kartları, burç yorumları, melek kartları gibi çeşitli materyal ve yöntemlerdir. Yazar bu konuda geçmişteki büyü, sihir meselelerinden ziyade güncel ritüeller hakkında bilgilendirme yoluna gitmektedir. Günümüzde ritüel adı altında yazılan kitaplara karşı dikkat edilmesi gerektiğine dair önemli bilgilere yer vererek ritüel adı altında büyü yapmaya teşvik olduğu konusunda uyarılarda bulunmuş ve konuyla ilgili ayet ve hadisler etrafında büyü'nün dine aykırı bir fiil olduğunu, büyük günahlar arasında bulunduğunu teyit etmiştir.

Allah ile alem arasındaki ilişkinin anlaşılmasında ilahi bilginin önemine işaret edilirken yaratışta var olan sebep/hikmet ilişkisi değerlendirilmiştir. Yazar bu bilgiler ile insanın yaratılış amacını hatırlatmakta ve insanın yaratılışını bilimsel veriler ile desteklemektedir. O, insanın duyu organlarının sınırlı olduğuna dair örnekler vererek aklın da sınırlı olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca yazar gayb aleminin yani metafizik alanın sadece vahiy ile öğrenileceğini, sınırlı akıl ve duyu organlarının erişimine kapalı olduğunu bilimsel veriler ile açıklamıştır.

Yazar Allah'ın kuşatıcılığını açıkladıktan sonra nübüvvetin gerekliliği ve önemine dair bilgilere yer vermiştir. Allah'ın imtihan dünyasına gönderdiği insanı ahiret hayatında hesaba tutacağı için onları bilgisiz ve yalnız başına bırakmasının aklen mümkün olmadığını izah eden Altıntaş, ibadetlerin önemine değinerek insanın aklı ile bir yaratıcı varlığı bilgisine ulaşsa da nasıl ibadet edeceğini bilemeyeceğini ifade etmiştir. Bundan dolayı nübüvvet müessesesi ile peygamberlerin insanlara hayatı anlamının, insanlığı geliştirmenin yanı sıra mutlak yaratıcıya layıkıyla şükranlarını sunması için ne şekilde ibadet yapacağını da öğretmekle mükellef tutulduğunu söylemiştir. Yazar Allah-alem ilişkisi başlığı içerisinde Allah'ın varlığından başlayarak insanın yaratılış amacını ve nübüvvetin gerekliliğini anlaşılır biçimde kapsamlı olarak izah etmiştir.

Totemin dinde yerinin olup olmadığı sorusu *Totem ve Batıl İnançlar* başlığında incelenmiştir. Totem inancının şirk temelli olduğuna dikkat çeken yazar Müslümanların totem adı altında gizlenmiş olan şirke karşı dikkatli olmaları gerektiği konusunda uyarılarda bulunmuştur. Özellikle gençlerin sakıncalı görmediği totem şekillerinden örnekler vererek totemin İslam dışı uygulamalardan olduğunu ifade etmiştir. Yazar, başarı yolunun sorumlulukları yerine getirip, disiplinli çalışmalar yapmak ve tevekkül etmek olduğunu söylemektedir.

Müslüman erkeklerin gayr-i müslim kadınlar ile evlilik yapmaları sorunu teknoloji ve iletişim çağında sıklıkla gündeme gelmektedir. Kitabın bu bölümünde iletişim çağının sonuçlarından biri olarak dünyadaki tüm insanların birbirleri ile kolaylıkla iletişime geçebilmeleri dolayısıyla farklı din ve kültürden insanların duygusal bağ kurmaları ve ilişkilerini evlilik boyutuna taşımalarıdır. Yazar bu durumun İslam'a aykırı olmadığını belirttiikten sonra Müslüman bir gencin gayr-i müslim kadınlarla yapacağı evlilikte önemsemesi gereken değerleri ve gereklilikleri bildirmiştir. Çünkü Müslüman kadınların farklı dine mensup erkekler ile evlenmelerinin yasaklanma sebebi, kadın ve çocuğun inanç açısından riske girme durumunun ortadan kaldırılması düşüncesidir. Ayrıca yazar, İslam'a göre evliliğin hukuki bir anlaşmanın ötesinde manevi bir bağlılık olduğunu vurgulayarak gayr-i müslim kadınlarla evliliğin ancak İslamî bilgiye teorik açıdan hâkim olunması ve pratikte uygulanması durumunda sakınca yaratmayacağını ifade etmiştir.

Kitapta üzerinde durulan noktalardan biri diğeri de irade meselesidir. İnsan iradesi inançlı insanların zihninde her zaman önemli bir konu olmuştur. "Allah her şeyin yaratıcısı ise iradenin de yaratıcısı anlamına geleceği için bizim irademiz üzerinde etkimiz var mıdır?" sorusu cevaplanması gereken önemli mevzulardandır. Bu nedenle yazarın ifadesiyle, sorgulama çağında olan Müslüman gençleri bilinçlendirmek ve meraklarını gidermek için *İnsanın Hür İradesi* başlığını açmıştır. Öncelikle iradenin epistemolojik tanımını yapan yazar, iradenin ne ve nasıl olduğuna, insan iradesinin hangi durumlarda etkin olduğuna dair bilgileri kelimî metotla açıklamıştır. Bunun yanı sıra ayetlerden yola çıkarak insan iradesinin ve irade özgürlüğünün sınırlarını açıklamış ve devamında iradenin sorumluluğunun insana ait olduğunu, fiiliyata geçmesinin ise Allah tarafından olduğunu ifade etmiştir.

Gençlerin aklına takılan bir başka soru da görülmediği halde sadece mantıkla Allah'ın varlığına ulaşmanın mümkün olup olmadığıdır. Yazar bu soruyu yanıtlamak için *Görmediği Halde İman Etmek* başlığını açarak insanın fizyolojik yapısından bahsetmiş ve Allah'ın varlığının, eserlerinden yola çıkarak tefekkür ile algılanabileceğini açıklamıştır. Bu başlıkta dikkat çeken husus, İspât-ı Vacip delillerinin kozmolojik düzen ve insanın anatomik yapısı, tabiat kanunları ile kainattaki varlığın sistemli şekilde işleme çerçevesinde anlatılmasıdır. Yazar burada özellikle kelimcilerin İspât-ı Vacip delillerine yer vererek meseleyi sistematik şekilde açıklamıştır. Allah'ın varlığını kabul etmeyenleri arzu ve heveslerinin etkisinde kalanlar, kalplerini algılamaya kapatanlar diye yorumlamıştır.

Yazar İslam'ın *Diğer Dinlerden Farkı* başlığı altında tüm semavî dinlerin aynı olduğu aralarında hiçbir fark olmadığı iddialarına karşı İslam'ın hak din

olduğu gerçeğini ispat etmeyi amaçlamıştır. Onun ispat yönteminde kullandığı ilk metot üç dinin ayırt edici farklarını ortaya koymak olmuştur. Yahudilerin kendi ırklarını yüceltmek amacıyla dinde mevcut olmayan inançları kutsamaları, din adamlarını bir nevi ilahlaştırmaları gibi dini tahrif edici sebepler, Hristiyanlığın teslis inancı ile tevhide aykırı bir inanç benimsemeleri gibi onların İslamiyet'ten farkını açıkça gösteren unsurları ortaya koymuştur.

Gençlerin aklını karıştıran bir başka konu da 'İnsanı iyiliğe sevk eden din değil vicdandır' şeklinde yapılan iddiadır. Yazar vicdanın din ile bağlantısını kurarak din olmadan vicdanın tek başına mutlak iyiliğe ulaştıramayacağını *İyilik ve Vicdan Arasındaki İlişki* başlığında açıklamıştır. Dini inancın dolayısıyla ahiret inancının, hesap gününün olmadığı düşüncesi vicdanı haksızlıklar ve kötülükler karşısında sessiz bırakabileceği gerçeğine değinen Altıntaş, insanın dini otorite duygusu olmadan tek başına vicdanının her koşul ve durumda harekete geçmesinin bir güvencesi olmadığını işaret etmiştir.

Bazı insanlar hayvan haklarını korumak adı altında kurban kesimini protesto etmektedir. Bazıları ise hayvan kesiminin Allah adına değil sadece insanları mutlu etmek için kesilmesinin daha doğru olacağını savunmaktadır. Burada yazar, ibadetlerin yalnızca Allah için yapıldığında ibadet olabileceğini aksi halde âdet olacağını ifade etmiştir. Kurban ibadetinin anlam ve önemini ayetler ışığında açıklayan müessir, ibadetlerin sorumluluk bilinci oluşturma, mutluluğa ve içsel huzura erişirme, Allah'a yaklaştırma gibi özelliklerini izah etmiştir.

İnançlarını mantıkla sorgulamaya başlayan insanların dindar kalamayacağı iddialarına cevap vermek için *İnanmak ve Sorgulamak* başlığı açılmıştır. Konuya Hristiyanlığın din ile akıl arasında açtığı uçurumlar, bilime karşı olan tepkiler anlatılarak başlanmış özellikle Kant'ın, zihinlerin yalnızca uzay ve zamanda var olanları kavrayabileceği, inanca yer açmak için bilgiyi reddetmek gerektiği tezlerinin Avrupa'da vahyin bilgi kaynağı olamayacağı düşüncesine yol açtığını, İslam'da ise bilgi ile inancın, akıl ile imanın yan yana olduğunu söyleyerek iki din arasındaki farkı netleştirmiştir. Yazar İslam'da epistemolojinin tasdik ile yakın ilişkisi ve doğru bilgiye ulaştıran ilkelerin sonucunda imanın gerçekleştiğini anlatarak İslam'ın bilgiye verdiği önemi açıklamıştır. Müellif, akıl ve din arasındaki ilişkiyi açıklarken Kur'an'daki *düşünme, akıl yürütme* gibi aklın ön planda tutulduğunu gösteren ayetlere de yer vermiştir.

Çağımızın önemli sorunlarından biri haline gelen agnostisizm inancı gençlerin ilgi duyduğu felsefi akımlardan biridir. Yazar, agnostisizmin İslam inancı açısından nasıl değerlendirildiğini açıklamıştır. Bu açıklamanın ardından ateizm ile kelime farkı dışında fazla bir ayrımın olmadığını, bilinemezliğin yaratıcıyı kabul etmemekle neredeyse eşdeğer düşünce olduğuna işaret etmiştir. Ayrıca agnostisizmin mantık kurallarına aykırı bir düşünce yapısı olduğunu ve hiçbir soruya cevap vermeyen bir felsefi akımın var olamayacağını ifade etmiştir. Agnostiklerin metafizik konuların bilimsel anlamda doğrulanamayacağı iddialarına eleştiriler yönelten yazar, insan hayatının bilimsel olduğu kadar felsefi, sanatsal ve dinî tecrübelerle anlamlandırıldığını, yerine göre akı, sezgiyi, ilhamı, kişisel tecrübelerin de göz önünde bulundurulduğunu zikretmiştir.

Gençler arasında neredeyse popüler hale gelen yeni akımlardan biri de deizmdir. Son zamanlarda dijital çağın insanı bilgiye hızlı ve kolay şekilde erişebildiği için bazı gruplar bu durumu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmakta ve sanal bilgi kaynağı arasına kendi düşünce yapılarını karıştırarak genç zihinleri manipüle etmektedir. Yazar açtığı başlıkta deizmin tanımı ve deistlik düşünce şeklini izah ederek kimlere deist denileceğini açıklamıştır. O, deizmin Hristiyanlıktaki insan aklının değersizleştirilmesi, farklılıklara karşı şiddetli tavrı ve ayrıştırıcı bir mekanizma halini alması gibi pek çok sebepten Hristiyanlığa karşı protest bir hareket olarak ortaya çıkmasına dikkat çekmiştir. Deizmin temel inanış biçiminin, Allah'ın varlığını kabul etmekle birlikte dinlerin varlığını reddetmek olduğunu belirten yazar, deizmin hukuki ve ahlaki sınırlar konusunda akla mutlak bir yaptırım gücü yüklediğini dolayısıyla aklın olduğu yerde peygambere ve vahye ihtiyaç duyulmadığı iddiasını savunduklarını bildirmiştir.

Deizm ile ilgili genel bilgiler veren müellif, esasında bu başlığı açmasına neden olan 'Müslüman deist olabilir mi?' sorusuna yanıtlar vermeye çalışmıştır. Yazar, Hristiyan baskıya karşı bir tepki şeklinde gelişen bu hareketin Batı'da Deist Hristiyan adı altında bir inanç grubunun oluştuğunu ve onların din yani vahiyden ziyade kendi akıl ve vicdanlarının belirlediği emirlere uyduklarını bildirmiştir. Yazar İslamiyet'in deistlik inançlara yer açmayacak nitelikte net kurallarının olduğuna işaret etmiştir. Bir Müslüman'ın dini reddetmesinin İslamiyet'i reddetmesi ile eşit olduğunu söyleyen yazar 'Müslüman deist' ifadesinin bir paradoks oluşturacağını ifade etmiştir.

Yazar konu içerisinde Müslüman deist olduğunu iddia eden bir genç ile arasında geçen diyalogu anekdot olarak vermiş ve bu diyalog sonucunda gencin ne İslamiyet ne de deizm hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu, tamamen bilgisiz ve dini meselelerle arasına mesafe koyma ihtiyacı hissettiği tespitinde bulunmuştur. Müellif, bazı dini eğitim kurumlarının inancı sloganlaştırarak ameli yönü terk ettiklerini ancak bu durumun tarihi süreç içerisinde bir döngü şeklinde tekrar etmesine rağmen hiçbir zaman deizme neden olacak bir düşünce yapısının ortaya çıkmadığını ifade etmiştir. Müslüman gençlerin dine karşı mesafeli duruşun nedenlerinden biri olarak dini istismar eden kişi ve grupların olduğunu zikretmiştir. Bu kişi ve grupların katı ve yanlış inanç yapısı Müslüman gençlerde dini meselelere karşı bir güvensizlik oluşturmuştur. Yazar İslam düşüncesinde Allah inancına dair bilgilere yer vererek deistlik yaklaşımların İslamiyet içerisinde yer bulamayacağına dikkat çekmiştir. Yazarın özellikle Hristiyan itikadına karşı tepki olarak katı akılcı tutumun yol açtığı deizmin bir diğer sebebi olarak insanların kişisel arzu ve isteklerine göre şekillendiği felsefi bir akım olduğuna da işaret etmiştir.

Son olarak yazar, ateizm meselesini açıklamıştır. Allah'ın varlığını inkâr eden kişi veya gruplar insanlık tarihi boyunca azınlık olarak var olmuşlardır. Günümüzde ise ateizmin iddialarını çürüten birçok bilimsel veri mevcuttur ve buna rağmen inkarcılık, farklı nedenler ileri sürülerek devam etmiştir. Ateizmin en önemli iddialarına değinen yazar, kâinatın tesadüfen oluştuğu ve mekanik bir yapı olduğu, kötülük probleminin açıklanamaması gibi meselelerin izahını kelamî, mantıki, felsefi, bilimsel yöntemler ile yapmaya çalışmıştır.

Ramazan Altıntaş'ın eseri daha çok gençlere yönelik kaleme alınmıştır. Konu başlıklarının alt kısmı soru, içerik kısmı ise cevap şeklinde formüle edildiği için hem dikkat çekici hem de hemen her gencin aklını meşgul eden sorular olması açısından hedef kitleye uygun nitelik arz etmektedir. Yazarın ele aldığı konulardaki iddiası günümüzde İslam'ın aktarımı ve belli ölçüde uygulanması ile ilgili önemli yanlışların bulunduğuudur. Müellif, konu içeriklerini gençlerin kolaylıkla anlayabileceği dilde kaleme almıştır. Akıcı bir üslup kullanmanın yanı sıra tek düze bir yazıdan kaçınan yazar, önemli ölçüde konuşma dilini ve soru cevap yöntemini tercih etmiştir. Geniş bir kaynakçadan istifade ettiği anlaşılabilir, gençlerden gelen soruları klasik metinlerde yer alan bilgiler çerçevesinde yanıtlamıştır. Önemli ölçüde klasik kaynaklardan yararlanan yazar, ihtiyaç halinde modern kaynaklara da başvurarak güncel konular hakkında bilgilere yer vermiştir. Kanaatimizce kitabın en dikkat çekici yönü günümüzde en çok konuşulan meselelerin konu başlıklarında ele alınmasıdır. Ancak çok fazla üzerinde durulmasına rağmen dini boyuttan ziyade kültürel ve geleneksel bilgiler ile tahrife uğrayan mevzuların bu kitapta düzeltilmeye çalışılması dikkat çekicidir. Son olarak bu kitabın, dini mevzular hakkında gençliği aydınlatacak nitelikte bir eser olduğunu söylemek yerinde bir ifade olacaktır.